

CEZA HUKUKU

1 — Disiplin ve suç cezaları :

26 Haziran 1964 tarih ve 11738 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış olan 477 sayılı kanunun 41 - 62. maddeleri disiplin suçlarından ve cezalarından bahsetmektedir.

Disiplin suçları, bu kanunun oda hapsi veya göz hapsi ile cezalandırdığı eylemlerdir (m. 41). Oda hapsi bütün asker kişilere, göz hapsi ise subay, askerî memur, ast subay ve sivil personele verilir (m. 46).

Kanun 47 - 61. maddelerinde 1632 sayılı Askerî Ceza Kanunundaki bir kısım suçları disiplin suçu haline getirmiştir. Bu suçlar:

m. 47 Âmir ve üste saygısızlık (1632 sayılı kanun m. 82); m. 48 İtaatsizlik (m. 86); m. 49 Bilerek doğru söylememek (m. 83); m. 50 Kısa süreli kaçma ve izin süresini geçirme (m. 66, 68); m. 51 Kaçmaya kalkışanları haber vermemek (m. 74); m. 52 Hizmete mahsus eşyanın harabolmasına sebebiyet vermek veya kaybetmek (m. 130); m. 53 Astına hizmetle ilgisi olmayan emir vermek, hediye istemek veya borç almak (m. 108); m. 54 Astların gözetim görevinde ihmal ve kusuru olmak (m. 145); m. 55 Astına sövmek, hakaret etmek ve kötü davranmak (m. 116); m. 56 Nöbet talimatına aykırı hareket etmek; m. 57 Hoşnutsuzluk yaratmak; m. 58 Sarhoşluk ve yasak edilen yerlere girmek (m. 150/1 A, B); m. 59 Kumar oynamak (m. 151); m. 60 İzin verilmeyen derneklere, spor kulüplerinin faal üyeliklerine girmek (m. 149); m. 61 Yasak edilen kitap vesaireyi okumak veya bulundurmak (m. 154/2 a), dır.

Disiplin suçları, şayet disiplin mahkemesi suç tarihinden itibaren beş ay içinde hüküm vermemişse, dâva zaman aşımına uğrar (m. 43). Disiplin cezaları kesinleştikten itibaren bir sene içinde zaman aşımına uğrar (m. 44). Aynı cins cezalar toplanır, başka cins cezalar ayrı ayrı çektirilir. Kanunun 47 - 51 ve 57. maddelerindeki suçların cezaları hariç diğerleri tecil edilebilir (m. 45). Disiplin cezaları yedek subay ve erlerin terhisini ve muvazzaf askerî kişilerin terfilerini geciktirir (m. 62).

2 — TCK nun 455 ve 459. maddelerine ilâve edilen fıkra :

23 Temmuz 1964 tarih ve 11761 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış olan 501 sayılı kanunun 1 ve 2. maddeleri 765 sayılı Türk Ceza

Kanununun 6123 sayılı kanunla değişik 455. maddesine ve 2275 ve 3038 sayılı kanunlarla değişik 459. maddesine aşağıdaki fıkrayı eklemiştir:

«Yukarıdaki fıkralarda beyan olunan cezalar, kusurun derecesine göre sekizde birine kadar indirilebilir».

Bu kanun, 3. maddesine göre, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

3 — Failin memur sayıldığı haller :

4 Ağustos 1964 tarih ve 11771 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmaya devam edilen 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 112. maddesi «Bu kanuna göre kurulan teşekküllerin, organları içinde bulunan üyeleri ile memur ve hizmetlileri, dernek, birlik, federasyonlarla konfederasyonun paraları ile para hükmündeki evrak ve senetleri ve sair malları aleyhine kesin hesap rapor ve diğer her çeşit evrak ve defterleri ve vesikaları üzerinde suç işledikleri takdirde bu suçlardan dolayı Devlet memurları hakkındaki cezaların uygula» nacağı hükmünü koymuştur.

4 — Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar mevzuatı :

6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanunun 7. maddesinin 3. bendi gereğince hazırlanan Yönetmeliğin 1. maddesinin (k) fıkrası 10 Ağustos 1964 tarih ve 11776 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Yönetmelikle «Hayatı haricî ve ciddî bir tehlikeye uğrayabileceği anlaşılanlar» şeklinde değiştirilerek şümulü daha genişletilmiştir.

5 — Gayrimenkule tecavüz :

4 Ağustos 1964 tarih ve 11771 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmaya devam edilen 509 sayılı Tapulama Kanununun 84. maddesi, bu kanunun uygulanması ile ilgili işler için görevli memurların, ellerinde o yerin mülkiye âmirince verilmiş belgeleri ve yanlarında belediye veya köy ihtiyar kurullarından bir kişi bulunmak şartıyla bütün gayrimenkullere gündüz girebilecekleri ve karşı koyma halinde zabıta eliyle bu hususun sağlanacağı hükmünü koymuştur.

6 — Tapulama Kanunu'nun getirdiği suçlar :

A — 4 Ağustos 1964 tarih ve 11771 sayılı Resmî Gazetede ya-

yımına devam edilen 509 sayılı Tapulama Kanununun 89. maddesine göre:

«Tapulama tutanaklarının düzenlenmesi sırasında bir kimse sahibi olmadığı gayrimenkulü hile ve desise veyahut kendisine ait olmayan evrak ve kayıtları kullanarak, kendisi veya başkası adına kaydettirirse, fiil daha ağır cezayı gerektirmediği takdirde altı aydan üç seneye kadar hapis ve elli liradan iki yüz liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

Yukarıki fıkrada yazılı sonuç Kanun veya yetkili merciler tarafından görevlendirilen kimselerin sözü geçen fıkrada yazılı fiilleri veya yalan beyanları ile meydana geldiği takdirde bunlar için ceza üçte bir arttırılarak hükmolunur».

B — 90. madde yalan beyanı cezalandırmakta ve «Tapulama tutanaklarının düzenlenmesi sırasında sahibi olmadığı bir gayrimenkulü kendi veya başkası adına kaydettirmek veyahut bir kimseye ait gayrimenkulü başkası adına yazdırmak için vakıaların aksine beyanda bulunanlar hakkında TCK nun 343. maddesinin 1. fıkrasında yazılı cezanın uygula» nacağı hükmünü koymaktadır.

C — 91. madde ise tapulama işaretlerini bozan kimselerden bahisle :

«Tapulama dolayısıyla vücuda getirilen sınır işaretlerini, nirengi, poligon, röper gibi tesisleri bozanlar, imha veya tahrip edenler veyahut yerlerini değiştirenlerin TCK nun 516 ve müteakip maddelerince cezalandırır» lacağını âmir bulunmaktadır.

D — Tapulama Kanunu ayrıca 88. maddesinde tapulama işlerine engel olanların veya zorluk çıkaranların veyahut 19. maddesinde yazıldığı şekilde gayrimenkulünün sınırlarını belirtmeyen gayrimenkul sahiplerinin ve 82. maddede gösterildiği gibi tapulama maksadile arazi üzerinde konulmuş olan işaretlerin bozulduğunu tapu idaresine bildirmeyen gayrimenkul maliki, işgal edeni ve gayrimenkulün bulunduğu yer muhtar veya belediye başkanının, fiil daha ağır cezayı gerektirmiyorsa elli liradan yüz liraya kadar inzibatî mahiyette para cezası ile cezalandırılacağını âmirdir.

7 — Sosyal Sigortalar Kanunu'nun getirdiği suçlar :

31 Temmuz 1964 tarih ve 11768 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmaya devam edilen 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 140. maddesine göre:

A — Kanunun 8. maddesinin yüklediği, sigortalı işçileri Kurumun ilgili teşkilâtına bir ay içinde bildirme yükümünü yerine getirmeyen işverenler,

B — Bu kanunla yükletilen diğer yükümleri Kurumca yapılacak yazılı ihtarla rağmen 15 gün içinde yerine getirmeyen işverenler,

Hakkında 200 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur. Tekerrür halinde hükmolunacak para cezası birinci defasında 1000 liradan, ikinci defasında ise 1500 liradan aşağı olamaz.

İşverenler Kurumun bu yüzden uğrayacağı zararları da umumî hükümlere göre ayrıca öderler.

Prim borçları hakkında bu maddede yazılı cezalar uygulanmaz.

8 — Kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri hısımları hakkında tatbik olunacak muameleler:

Anayasa mahkemesi, 14 Temmuz 1964 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanmış 11/2/1964 tarihli kararı ile kangütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair 11/6/1937 günlü ve 3236 sayılı kanunun 1 ve 2. maddelerinin Anayasanın 33 ve 18/2. maddelerine aykırı bulunduğunu kabul ederek iptaline karar vermiştir.

3236 sayılı kanunun 1. maddesi «kangütme sebebiyle adam öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden veya başkasını bu cürmü işlemeğe azmettiren veya tahrik eyleyen kimsenin, cürüm işlendiği zaman bir dam altında yaşayan usûl ve fûruları ve kardeşleri ve karı veya kocası ikametgâhlarının bulunduğu yerden başka bir yere nakledilirler.»

Aynı kanunun 2. maddesi ise «fail ile bir dam altında yaşamasalar bile cürüm işlendiği zaman failin ikametgâhının bulunduğu köy veya kasaba veya şehir içinde ikamet eden birinci maddede yazılı hısımlarından ve amca, dayı, hala ,teyze, yeğen, kaynana veya kaynatasından herhangi birinin de takdir edilecek lüzuma göre nakillerine karar verilebilir» hükmünü ihtiva etmektedirler.

Anayasanın 33. maddesinde «... ceza sorumluluğu şahsîdir» denmektedir. Mahkeme, kanunun 1 ve 2. maddelerindeki yer değiştirme tedbirinin, suçlu veya ortakları hakkında değil, suçla bir ilgisi bulunmayan hısımları hakkında uygulanmasını öngörmekle ceza sorumluluğunun şahsîliği prensibini zedelediğinden, Anayasanın 33. maddesine aykırı olduğu sonucuna vârmıştır.

Anayasanın 18. maddesinin ikinci fıkrasında «Herkes, dilediği yerde yerleşme hürriyetine sahiptir; bu hürriyet ancak millî güvenliği sağlama, salgın hastalıkları önleme, kamu mallarını koruma, sosyal iktisadî ve tarımsal gelişmeyi gerçekleştirme zorunluğu ile ve kanunla sınırlanabilir» denilmektedir. Mahkeme bu sebeplerin üzerinde birer birer durarak hiç birinin bahis konusu olmadığı kanaatine ve adı geçen 1 ve 2. maddelerinin bu hükme de aykırı olduğu sonucuna varmıştır.

Kararlar oybirliği değil, oy çokluğu ile alınmıştır.

9 — Anayasa mahkemesi, 14 Temmuz 1964 tarihinde Resmî gazete'de yayınlanmış 13/5/1964 tarihli kararı ile Ceza Kanunu'nun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Müteallik 825 sayılı Kanununun 5. maddesinde yer alan ve meşrûten tahliyeyi Adalet Bakanlığının tasvibine bırakan hükmün, Anayasa'nın 132. maddesine aykırı olduğunu kabul ederek iptaline karar vermiştir:

825 sayılı kanununun 5. maddesi şu şekildedir: «Üçüncü madde hükmünün tatbikına başlandıktan sonra cezanın dörtte üçünü hüsnühal ile geçiren ağır hapis ve yarısını o veçhile geçiren hapis mahkûmlarının zikri geçen 16 ve 17. maddeler hükmünce meşruten tahliyesine karar itası ve icabı halinde bu kararın tasvibi Adliye Vekâletine aittir. Bu muamelenin icrasına esas olmak üzere mahkûm, hapishane müdürüne bir istida verir. Müdür bu istidayı mahkûmun tarzı hareketine ve ıslahı nefsedip etmediğine müteallik tetkikat ve müşahedatı ve hapishane komisyonunun mütalâası ile beraber hükmü veren mahkeme nezdindeki müddeiumumiye gönderir. — Müddeiumumî lüzum göreceği sair malûmatı cem'ettikten sonra esbabı mucibeli mütalâanamesiyle evrakı hükmü veren mahkemenin reisine tevdi eder. Ve istihsal edeceği kararı evrakı ile birlikte Adliye Vekâletine gönderir. Tahliye kararının istirdadı lüzumunda mahkûm müddeiumuminin talebi ve yine hükmü veren mahkeme reisinin kararı ile halisabıkına irca ve keyfiyet vekâlete iş'ar olunur. — İstirdat muamelesi mahallî zabıtasının müddeiumumiliğe müracaatı üzerine tahliyede cereyan edecek usul dairesinde cereyan eder».

Mahkeme bu hükmün «Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler. — Hiç bir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat vere-

mez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkine bulunamaz. — Görül-
mekte olan bir dâva hakkında yasama meclislerinde yargı yetkisi-
nin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya
herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları
ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve
idare, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların
yerine getirilmesini geciktiremez.» hükmünü ihtiva eden Anayasa-
nın 132. maddesine aykırı bulmuştur.

CEZA MUHALEMESİ HUKUKU

1 — Disiplin mahkemeleri kuruluşu ve yargılama usulü :

26 Haziran 1964 tarih ve 11738 sayılı Resmî Gazetede yayınlan-
mış olan 477 sayılı kanunla alay, tümen, kolordu (Deniz ve Havada
benzeri), ordu komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Kuv-
vet Komutanlıkları ile Millî Savunma Müsteşarlığı ve Genelkurmay
Başkanlığı nezdinde (m. 1) biri başkan ikisi üye olmak üzere hâ-
kim sınıfından olmayan, üç subaydan müteşekkil (m. 2) disiplin
mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemeler asker kişilerin bu ka-
nunda yazılı disiplin suçlarına ait dâvalara (m. 7) ve hizmete mah-
sus ve değeri iki yüz elli lirayı geçmeyen eşyayı özürsüz kaybeden-
ler veya harabolmasına sebebiyet verenler (m. 52) aleyhindeki bu
miktarı geçmeyen istirdat ve tazminat dâvalarına (m. 13) bakar.

Disiplin mahkemelerinin çeşitli bakımlardan yetkileri 8 - 13.
maddelerde nizamlanmıştır. Bundan sonra 14 - 40. maddelerde disip-
lin suçlarında hazırlık soruşturması, dâvanın açılması, duruşma ha-
zırlığı ve duruşma devreleri, kanun yolları, hükümlerin kesinleşme-
si ve yerine getirilmesi ve olağanüstü kanun yolu olarak yazılı emir-
le bozma tanzim edilmiştir.

477 sayılı bu kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde As-
kerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu hükümleri
disiplin mahkemelerinde de uygulanır (m. 63). Bu kanuna göre ku-
rulacak disiplin mahkemeleri, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten
başlayarak en geç üç ay içinde kurulur; göreve başlama tarihleri Ge-
nelkurmay Başkanlığınca tespit olunur (geçici madde 1).

Askerî savcılıklarla askerî mahkemelerde bulunan ve henüz neticelendirilmemiş olan soruşturma ve dâva dosyalarından disiplin mahkemelerinin görevi içine giren suçlara ait olanlar, bu mahkemeler fiilen göreve başlayınca, görevsizlik kararı ile, nezdinde disiplin mahkemesi kurulan yetkili kıt'a komutanı veya askerî kurum âmirine gönderilir. Duruşma safhasında olan dosyalar için yeniden iddianame düzenlemeden dâva dosyası görevli disiplin mahkemesine verilir (geçici madde 2).

Bu kanunun kuruluşu ait hükümleri yayını tarihinde, diğer hükümleri disiplin mahkemelerinin kurulup fiilen göreve başladıkları tarihte yürürlüğe girer (m. 65).

2 — Tanık ve bilirkişinin gelmemesi :

4 Ağustos 1964 tarih ve 11771 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 509 sayılı Tapulama Kanununun 88. maddesi tapulama tespiti veya itirazların incelenmesi sırasında çağırılan yerlere veyahut tapulama mahkemesine davetiye kâğıdında ücret verileceği gösterildiği halde özürsüz olarak gelmeyen bilirkişiler ve tanıkların inzibatî mahiyette olmak üzere on liradan elli liraya kadar para cezası ile cezalandırılacağı hükmünü koymuştur. Bu hüküm tapulama müdürünün yazısı üzerine veya muhakeme sırasında işlenirse re'sen tapulama hâkimi tarafından uygulanır.

Tanık ve bilirkişiler haklı bir sebep gösterirlerse ceza kaldırılır.

3 — Danıştay meslek mensuplarının ceza kovuşturması :

31 Aralık 1964 tarih ve 11896 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış bulunan 521 sayılı Danıştay Kanununun 147 - 155. maddeleri Danıştay meslek mensuplarının ceza kovuşturmasından bahsetmektedir.

A) *Görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçlar.*

1 — Danıştay Birinci Başkanı, Daire Başkanları ve üyeleri Başkanunsözcüsünün görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işlenmiş bulunan suçlarından dolayı ilk soruşturma bir daire başkanı ile iki üyeden teşkil edilen bir kurul tarafından yapılır (m. 147/1).

Bu kurul, soruşturma Birinci Başkan hakkında ise, kendisinin katılmayacağı Başkanlar Kurulunca, diğerleri hakkında ise, Birinci Başkan tarafından seçilir (m. 147/1, 2).

Soruşturma sonunda düzenlenen fezleke ve buna ilişkin evrak Birinci Başkana, soruşturma onun hakkında ise, vekiline verilir. Dosya gerekli karar verilmek üzere bu kimse tarafından İdarî Daireler Kurulu Başkanlığına tevdi edilir. Bu kurulun vereceği kararlar, sanığa ve varsa şikâyetçiye tebliğ olunur (m. 147/3).

Yargılamanın men'i kararı kendiliğinden ve son soruşturmanın açılmasına dair kararlar, tebliğden itibaren on gün içinde yapıldığı takdirde (m. 149), itiraz üzerine İdarî Daireler Kurulu Başkan ve üyelerinin katılmayacağı Danıştay Genel Kurulunda incelenir (m. 147/4).

Son soruşturmanın açılmasına dair kararların onanmak veya itiraz olunmamak suretile kesinleşmesi üzerine, soruşturma dosyası son soruşturmanın açılması için Birinci Başkan veya vekili tarafından Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatile yargılamasında savcılık görevi yapacak olan Cumhuriyet Başsavcısına gönderilir (m. 151).

Danıştay Genel Kurulunun toplantılarında yeter sayı en az 21 dir. Toplantıda hazır bulunanlar çift sayıda ise en kıdemsiz üye toplantıya katılmaz (m. 147/son).

2 — Kanun sözcüleri ile Başyardımcı ve yardımcılarının aynı mahiyetteki suçlarından dolayı Birinci Başkanın seçeceği bir üyenin başkanlığında bir Başyardımcı ile bu derecedeki bir Kanun sözcüsünden teşkil olunan kurul tarafından ilk soruşturma yapılır. Kurul soruşturma sonunda düzenleyeceği fezlekeyi ve buna ilişkin evrakı Birinci Başkana verir.

Bu husustaki dosya Birinci Başkan tarafından İkinci Daire Başkanlığına tevdi edilir. Bu dairenin vereceği karar sanığa ve varsa şikâyetçiye tebliğ olunur (m. 148/1, 2).

Yargılamanın men'i kararı kendiliğinden ve son soruşturmanın açılmasına dair kararlar, tebliğden itibaren on gün içinde yapıldığı takdirde (m. 149), itiraz üzerine İdarî Daireler Kurulunda incelenir (m. 148/3).

Haklarında son soruşturmanın açılmasına karar verilen kanun sözcüsü, başyardımcı ve yardımcılarının görevlerinde kalmaları, kovuşturmanın veya hizmetin selâmetini ihlâl edeceğine kanaat getirilirse, geçici bir tedbir olarak Danıştay İkinci Dairesince işten el çektirilebilir (m. 154).

Bu kimselerin yargılaması Yargıtayın ceza dairesinde yapılır (m. 148/son).

3 — Sair hükümler.

Bahsi geçen daire ve kurullarda inceleme evrak üzerinde yapılır. Sanıklar soruşturma dosyalarını son soruşturmanın açılmasına dair kararın tebliği üzerine karar veren daire veya kurul başyardımcısının gözetimi altında inceleyebilirler.

Kararlar, bu daire veya kurul başyardımcıları tarafından Tebligat Kanunu hükümlerine göre ilgililere tebliğ olunur (m. 150).

Soruşturma yapanlar, soruşturmalar üzerine karar verecek olan daire veya kurulların toplantılarına katılamazlar (m. 152).

Bahsi geçen şekil ve hususlarda yapılacak soruşturmalar ile verilecek kararlarda, Danıştay Kanununda hüküm bulunmayan halde, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun soruşturmaya dair hükümleri uygulanır.

Soruşturma kurulları sorgu hâkiminin yetkilerini haizdir (m. 153).

B) *Şahsî suçlar.*

Danıştay Birinci Başkanı, daire başkanları ve üyeleri ile Başkanun sözcüsünün şahsî suçlarının takibinde, Yargıtay üyelerinin; Danıştay kanun sözcüleri, başyardımcı ve yardımcılarının şahsî suçlarının takibinde ise ikinci sınıfa mensup hâkimlerin, şahsî suçlarının takibine ilişkin hükümler uygulanır (m. 155).

Doç. Dr. Öztekin TOSUN — Asis. Dr. Sami ONURSAL